

Олена Усатюк

З ІСТОРІЇ ФОРМУВАННЯ ДЖЕРЕЛЬНОЇ БАЗИ СЛОВНИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДІЛОВОЇ МОВИ ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Досліджуючи словники української ділової та правничої мови періоду 1917–1933 рр., авторка статті виокремлює кілька найголовніших джерел формування їхнього словникового реєстру; простежує, як змінювалися ці джерела не лише протягом початку ХХ ст., а й, головне, після 1933 р., коли набула сили русифікаторська політика радянського уряду.

Ключові слова: офіційно-діловий стиль, словники ділової мови, українізація, русифікація, канцеляризми.

Початок ХХ ст. – період революцій, що змінили хід історії, – став визначальним етапом і в історії української мови. У зв'язку з тим, що Лютнева революція 1917 р. дала змогу українському народові створити власну державу, українська мова чи не вперше за майже три століття російського панування на землях Центральної та Східної України набуває статусу державної, а отже, поширюється на такі ділянки суспільного життя, які до цього часу були переважно поза сферою її функціонування: законодавство, діловодство, судівництво, преса, освіта та наука. Наступний період в історії української мови – доба українізації, що піднесено розпочалася 1925 р. та мінорно закінчилась у 1933 р., – попри «зигзагоподібну», за визначенням Ю. Шевельова, політику радянської влади щодо української мови закріпив і примножив здобутки періоду визвольних змагань, сприяючи повноцінному розвитку всіх стилів української мови.

Зокрема словники з правничої термінології та ділової мови, видані протягом 1917–1919 рр. і в період українізації є найпоказовішим фактом на підтвердження того, що в діловодстві почали активно послуговуватися саме українською мовою. Сукупно за ці два періоди було видано більше двадцяти діловодних словників: близько десяти – упродовж перших пореволюційних років і близько дванадцяти – у роки українізації. (Таку несуттєву різницю в кількості видань порівняно з різницею в тривалості двох періодів – національна влада протрималася з перервами близько трьох років, а період українізації тривав десять років – можна пояснити впливом багатьох чинників, але найголовнішим, нам видається, було двояке ставлення радянської влади до самої українізації¹).

¹ Для розуміння двоякої суті політики радянського уряду в період українізації наведемо цитату з праці Ю. Шевельова: політика «подвійного дна», проваджена в житті в Україні, «з одного боку, вимагала та заохочувала вживати української мови, а з другого – ставила під загрозу кожного, хто широким захоплювався цим, та підживляла розвиток української культури» [15, с. 165].

Усі ці словники були російсько-українськими (мусимо зазначити, що тенденція переважання російсько-українських словників серед тогочасної лексикографічної продукції була характерною і для решти словників означеного періоду).

Щодо лексикографічного процесу періоду визвольних змагань, то його характерною рисою була певна «локальність» видань. За відсутності центральної установи, яка б професійно займалася питанням укладання словників, нашвидкуруч складені словники друкувалися чи не в кожному українському місті. Очевидно, що такі невеличкі на місцях складені словнички на той час справлялися зі своєю функцією – допомагали місцевим управам перейти на українську мову. Важливо також усвідомлювати й основоположну роль цих видань у створенні пізніших академічних словників ділової мови, які почали з'являтися щойно в 1921 р. при Українській Академії Наук створили Інститут української наукової мови, що мав централізовано керувати укладанням термінологічних словників. Таким чином, головною рисою, що якісно відрізняла словники доби українізації від аналогічних видань попередніх років, було прагнення до нормалізації поданого в них мовного матеріалу. Як зазначає Ю. Шевельов, у цей період «сама літературна мова була нормалізована й піднесена на вищій рівень» [15, с. 166]. І хоча словники, зокрема й ділової мови, ще інколи й друкувалися на периферії, «приватна ініціатива в складанні термінологічних словників великою мірою занепала, праця ця тепер велася централізовано» [15, с. 168]. Якщо в перші роки після революції правопис був ще неусталений, а лексикографи могли на власний розсуд користуватися правилами, виписаними в граматиках різних авторів, то 1929 р. укладачі словників уже мали єдиний затверджений Академією правопис.

Однак найбільшою проблемою, яка постала перед укладачами тогочасних словників ділової

мови, «був сам стан української мови, в якому її застали події 1917 і наступних років» [15, с. 112]. Невиробленість офіційно-ділового стилю української мови, брак ділової термінології ускладнювали роботу лексикографів. Виникало питання: з яких джерел формувати нову ділову лексику? З одного боку, «під руками були готові блоки російського канцеляриту, становлення і формування якого проходило в безперервному процесі суспільно-політичного і державного життя Росії» [11, с. 43]. Тому калькування з російської мови використовувалося досить широко. З іншого боку, більшість українських мовознавців тих років були прихильниками принципу народності в науці, суть якого ще в 1901 р. сформулював А. Кримський: «А краще було, – писав він, – щоб і в науці писати зовсім так, як говорить народ!» [1, с. 69]. Тому часто відповідники російським термінам творили самі укладачі словників, використовуючи розмовну практику, діалекти та історичні джерела. Наприклад, наведемо кілька словникових статей із «Російсько-українського діловодного словника» Л. Падалки, виданого 1918 р. у Полтаві. Перед цим зазначимо, що Лев Васильович Падалка, укладач названого словника, був істориком, археологом та етнографом, що мав відповідні знання і кваліфікацію для творення неологізмів. Так, сам автор у передмові до словника називає кілька витворених ним відповідників до російських слів: до «воображать» – *вивзорювати*, «воображеніє» – *вивзір*, *вивзорення*, до «перерасход» – *перетрат*, відповідно «расход» – *витрата*, до словосполучення «снежный покров» – *снігопокриття*, *снігокрив*, до слів «полеводство» – *пільництво*, «коневодство» – *кінництво*, «животноводство» – *тварьництво* і відповідно до «полевод» – *рільничий*, «коневод» – *кінничий*, «животновод» – *тварьничий*. Слід констатувати, що не всі новотвори Падалки лишилися поза активним вжитком. Широко тепер вживаються такі слова, як *витрата* і *тваринництво*, слово *перетрат* перейшло в інші частини мови, де і закріпилося: так маємо *перетратити*, *перетрачувати*, *перетрачений*.

Загалом діловодний словник Падалки є досить типовим виданням тих років, оскільки лексикограф намагався створити свій словник на живомовній основі, формуючи реєстр на матеріалі, наданому співробітниками відділів Полтавської Губернської Народної Управи, що «одповідаючи на запитання укладчика словника, визначили слова й окремі короткі вислови, які найчастіше вони вживають у своєму діловодстві» [8]. Разом із цим матеріал для словника черпався з «універсалів, а також із законодавчих актів Української Центральної Ради та найголовніших інформаційних речей її Секретарств в

кінці минулого 1917 р.» [8]. Автор також залучив матеріали педагогічного журналу «Світло» та актові книги «Полтавського Городового Уряду за роки 1664–1671», останні були використані, щоб «поновити стародавні здобутки українського словотворення» [8]. Серед словників, якими користувався укладач, знаходимо «Російсько-український словник» М. Уманця та А. Спілки, «Російсько-малоросійський словник» Є. Тимченка та «Словар української мови» Б. Грінченка. Також на матеріалі з живої української мови, староукраїнської лексики актових книг і з використанням загальнономовних словників української мови початку століття укладалася більшість словників ділової та правничої мови від часів революції і до 1933 р.

Прагнення розвинути словниковий запас на народній основі залишалось основною тенденцією розвитку лексичного фонду офіційно-ділового стилю і в 20–30-ті рр. За часів українізації лексикографи-термінологи у своїй роботі мали керуватися «Інструкцією для укладання словників» Інституту української наукової мови, надрукованою в першому номері «Вісника» за 1928 р. Однією з головних настанов цієї Інструкції було те, що термінолог повинен був творити слова-терміни, яких не вистачає в мові, «з кореневих мовних основ» за допомогою притаманних українській мові афіксів [5, с. 66]. Так, у російсько-українському словнику «Фразеологія ділової мови», що був укладений письменниками Валер'яном Підмогильним та Євгеном Плужником і вийшов друком 1927 р. в Києві, російське слово «житель», яке перекладено як *мешканець*, у позначеннях мешканців різних населених пунктів і місцевостей набуває національного колориту: «житель предместья» – *передміщанин*; «житель столицы» – *столичанин*; «житель приграничный» – *узграничанин*; «житель лесной местности» – *лісовик*; «житель степной местности» – *степовик*; «исконный житель» – *тубілець*; «городской житель» – *городянин*; «сельский житель» – *селянин*. У творенні відповідників до російських зворотів із словом «житель», очевидно, застосовано принцип аналогії, коли аналогічно до вже закріплених в українській мові слів *селянин* і *городянин* створено лексеми *передміщанин*, *столичанин* та *узграничанин*, із яких лише перше залишилося в активному словниковому складі дотепер, а два останні – так і zostалися на сторінках словника. Так само, якщо проаналізувати переклад лексеми «житель» у «Словнику ділової мови» Дорошенка, Станиславського, Страшкевича, виданого 1930 р. у Харкові, можна побачити, що його автори також дотримуються цієї настанови Інституту наукової мови, оскільки, творячи слова на позначення мешканців різних міст, використовують

питомо українські суфікси: «житель Харькова» – *харківець, харків'янин*; «житель Одессы» – *одесець, (ж. р. одесчанка)*. Якщо обидві лексеми – і *харківець*, і *харків'янин* – залишилися у лексичному складі української мови, то лексеми *одесець* і *одесчанка* було витіснено русизмами *одесит* і *одеситка*.

Окрім безпосереднього словотвору, вчені часто переосмислювали вже наявні в мові слова, надаючи їм нового «індустріального» значення. Як пише Ю. Шевельов, «відновлення архаїчних елементів, звичайний спосіб розвитку мови в період національного відродження, широко практикований, скажімо, в Чехії, не було притаманне добі українізації» [15, с. 175], на відміну, до речі, від доби УНР і Гетьманату, коли така практика була звичайною. Хоча саме в термінотворенні лексем ділової мови цей спосіб іноді ще застосовувався, зокрема в судівництві та правничій термінології. Так, у передмові до «Російсько-українського словника правничої мови», що вийшов у світ 1926 р. в Києві, редактори зазначили: «Свідомо ми повводили в словник багато слів із давньої правничої української мови, щоб з'ясувати зв'язок сучасної мови з давньою, підвести під сучасну правничу мову історичний ґрунт і показати, яку силу слів із давньої правничої мови заховує сучасна мова України й як жорстоко помиляються ті, котрі обвинувачують теперішню українську мову, закидаючи їй штучність, скованість, галичанізм то-що. Адже показується, що ті самі слова, котрі іноді, здається, так ріжуть наше зросійщене вухо, мала в уживанні українська мова ще перед 200–300 роками. І тільки відірвавши нас у другій половині XVIII в. од нашої давньої культури, від нашої української наукової мови, русифікаційна політика московського імперіялізму примусила нас забути тую мову» [9]¹. Таким чином, тенденція до пошуку або творення термінів за допомогою власних мовних засобів, яка існувала в українському мовознавстві ще за доби національної влади, набула піку свого поширення саме в період українізації. За словами Ю. Шевельова, саме такий підхід у тогочасному мовознавстві «без сумніву мав за мету очистити українську мову від надмірного взорування на російську» [15, с. 175], схильність до чого почала проявлятися одразу після революції, оскільки калькування російських термінів було чи не найпростішим способом заповнити прогалини у словниковому складі власної мови.

Інститут наукової мови заохочував своїх співробітників вивчати український фольклор і матеріали діалектологічних та етнографічних збірок задля того, щоб учені брали їх за основу української термінологічної лексики [15, с. 174].

¹ Збережено мову і стиль А. Кримського.

Так, у словнику «Фразеологія ділової мови» Підмогильного–Плужника яскраво виражена тенденція до залучення діалектного матеріалу у формуванні термінологічної бази офіційно-ділової мови. Наприклад, відповідниками до російських термінів на позначення різних заводів стали не кальки з російських словосполучень, а їхні питомо українські народні назви: «завод винокуренный» – *гуральня, винниця*; «завод пивоваренный» – *броварня*; «завод железный» – *рудня*; «завод восковой» – *воскобойня*; «завод дегтярный» – *дігтярня*; «завод кожевенный» – *гарбарня, шкіряний завод*; «сахарный завод» – *цукроварня*; «бумажный завод» – *папірня*; «завод лесопильный» – *тартак*; «завод мыльный» – *миловарня, милярня*; «завод кирпичный» – *цегельня*; «поташный завод» – *буда*; «завод селитренный» – *бурти*; «стеклянный завод» – *гута*; «завод металлоплавильный» – *гамарня, металоплавильний завод*. Саме «уперте уникання» [4, с. 104] слова *завод* багатьма російсько-українськими словниками початку ХХ ст. (особливо, коли йшлося про називання окремих виробництв) стало одним із обвинувачень у буржуазно-націоналістичних проявах, висунутих у 30-х рр. проти упорядників словників 1917–1933 рр. А питомо українське слово *виробня* як відповідник до радянського інтернаціоналізму *завод* було репресоване і вилучене з ужитку.

Під час укладання словників ділової та правничої мови часто залучалася й лексика, вживана в Галичині, де офіційно-діловий стиль був більше опрацьований. Так, «Російсько-український словник правничої мови» поруч із лексемами, вживаними у підросійській частині України, та іншомовними запозиченнями подає і галицькі відповідники до російських слів. Іншомовне слово «амортизация» тут перекладено як *амортизація, уморення (гал.), уневажнення, виплата (довгу, капіталу)*. Сьогодні запозичення *амортизація* витіснило питомо українські слова із поданого вище синонімічного ряду і вважається єдиним нормативним відповідником російській лексемі. До російського «обманщик» дібрано такі відповідники: *обманник, обманець (гал.), дурисвіт*. У сучасних словниках галицьке *обманець* заступила калька з російської мови *обманщик*. Звичне сьогодні слово *ризик*, як виявилось, також маркувалося у цьому словнику як *галицьке*: «*риск*» – *риск, ризику (гал.), («опасность») небезпека, («сомнительность») непевність*. Тепер нормативний на той час відповідник *риск* у живій мові практично не вживається, а у словниках подається з ремаркою *рідше*. А в сучасній українській літературній мові закріпився саме галицький варіант цієї лексеми: потрапивши через німецьке посередництво (*das Risiko n > ризико*), ця лексема згодом хоч і набула форми чоло-

вічого роду, але все ж зберегла фонетичну особливість вимови латинського «s» дзвінко, як у німецькій мові, а не глухо, як, наприклад, в англійській, звідки ця лексема могла бути запозичена російською мовою та українською у підросійській частині України. Лексему «сопоставление» укладачі «Російсько-українського словника правничої мови» пропонували перекладати як («сравнение») *порівняння, рівноставлення*; («постановка рядом») *поставлення поруч, зіставлення (гал.)*. (Цікаво, що у «Словнику ділової мови» Дорошенка, Станиславського, Страшкевича лексемі *зіставлення* подано вже без жодних ремарок першою в синонімічному ряді: «сопоставление» – *зіставлення, зістава (Н)*; («сравнение») – *рівняння, порівнювання, порівняння*.) Тепер цей галичанізм із походження вважається нормативним відповідником російській лексемі «сопоставление». Отже, попри те, що деякі галицькі слова вийшли тепер з активного вжитку або подаються в сучасних словниках ділової мови з ремаркою *діалектне*, значна їхня частина таки увійшла до словникового складу сучасної ділової мови і стала нормою слововживання.

За «Інструкцією для укладання словників» Інституту української наукової мови, запозичуючи слово-термін з іншої мови, термінолог мав «брати його з першого джерела», не змінюючи вимову і граматичний рід [2, с. 187]. Так, у «Словнику ділової мови» Дорошенка, Станиславського, Страшкевича російську лексему «класс» перекладено як *кляса* зі збереженням фонетичних та граматичних особливостей запозиченого з німецької мови слова: *die Klasse f > кляса*. Відповідним чином було утворено і спільнокореневі лексеми *клясифікація, клясифікувати, клясовий* тощо. Так само російське слово «клуб» в українському варіанті було передано як *клуб* (згідно зі звучанням німецького *der Klub m*). Французьке за походженням російське слово «шоссе» укладачі словника передали зі збереженням граматичної категорії роду як *соша (chausee f > соша)*, але у народній вимові, тому, очевидно, «Російсько-український словник правничої мови» маркує *соша* як *вulgарне*, а сучасні словники – як *розмовне*. У період активної русифікації, що тривав із 1933 р. аж до часів незалежності, тезу про запозичення слів відповідно до їхніх фонетичних і граматичних особливостей у мові, з якої ці слова було запозичено, гостро критикували. Натомість було висунуто гасло написання запозичених слів у відповідності до «багатовікової східнослов'янської традиції» [10, с. 267], що на практиці означало запозичання іншомовних слів лише за посередництвом російської мови. Тому сьогодні нормативними вважаються *клас, клуб, шосе* тощо.

Важливим джерелом формування офіційно-ділової термінології стали інтернаціоналізми. Якщо укладачі словників, виданих протягом 1919–1921 рр., переважно уникали подавати їх в українській частині словникового реєстру, намагаючись добирати, де це тільки було можливо, питомо українські відповідники, то автори лексикографічних праць періоду українізації все частіше подають інтернаціоналізми. Порівняймо:

1919–1921 рр.	1923–1933 рр.
«Російсько-український словник» <i>Падалки</i>	«Словник ділової мови» Дорошенка, Станиславського, Страшкевича
«Антагонизм» – <i>противенство</i>	«Антагонизм» – <i>антагонізм,</i> <i>противенство</i>
«Арсенал» – <i>збройовня</i>	«Арсенал» – <i>арсенал,</i> <i>збройниця</i>
«Артилерист» – <i>гармаш, пушкарь</i>	«Артилерист» – <i>гармаш,</i> <i>артилерист</i>
«Ассигнованіє» – <i>призначіння</i>	«Ассигнование» – 1) <i>асигнування;</i> 2) («действие») – <i>асигнування,</i> <i>призначення, приділення грошей</i>
«Асоціація» – <i>спілка</i>	«Ассоциация» – <i>асоціація,</i> <i>спілка</i>
«Аудиторія» – <i>слухальня</i>	«Аудитория» – <i>авдиторія</i>
«Валюта» – <i>ціна,</i> <i>вартість</i>	«Валюта» – <i>валюта</i>
«Депутат» – <i>посланець</i>	«Депутат» – <i>депутат, посол</i>
«Доминировать» – <i>панувати</i>	«Доминировать» – <i>домінувати,</i> <i>панувати над ким, над чим</i>

Питання, з яких джерел формувати нову термінологію, найгостріше постало після 1933 р., коли партія взяла курс на відмову від українізації. Увесь лексикографічний доробок науковців 20-х рр. було проголошено «шкідницьким» за наявну в ньому «відрубницьку», буржуазно-націоналістичну тенденцію, що полягала в цілковитому ігноруванні «спорідненості і взаємозв'язку російської та української мов» [6, с. 47]. Звинувачуючи лексикографів Інституту наукової мови в небажанні зважати на реалії тогочасного життя, коли «працюючи пліч-о-пліч з російським робітником, український робітник вживав здебільшого ту ж саму термінологію» [4, с. 103], і відповідно до них творити нові терміни, радянські науковці повоєнного періоду свідомо наголошували на потребі зближення української і російської мов. Замість творення нових термінів на народній основі пропонувалося вдаватися до калькування слів «братньої» російської мови, яка, до того ж, «фактично стала спільною мовою міжнародного єднання і співробітництва всіх народів СРСР» [7, с. 26]. Питомі українські терміни почали скрізь вилучати зі словникових

статей, замінюючи їх на кальки з російської мови, або пересувати на останнє місце в синонімічних рядах.

Цей процес поширився і на лексику офіційно-ділового стилю, яка мала одне з першочергових значень для радянського керівництва, адже нею писалися закони та провадилося все діловодство в державі. Так, наприклад, простежуючи динаміку перекладу російського стійкого словосполучення «предъявляют обвинение», ми виявили, що у значній більшості досліджених словників, виданих у період із 1917 по 1933 рр., відповідником до нього є дієслово *обвинувачувати*, хоча деякі словники подають і словосполучення *становити*, *ставити*, *поставити кому обвинувачення*. У російсько-українських словниках періоду русифікації цей фразеологізм уже перекладається таким чином: «предъявляют обвинение» – *обвинувачувати*, *пред'являти обвинувачення*. Тоб-

то ці словники як нормативний подають русизм *пред'являти*, хоч іноді й маркують його як *книжне*, до речі, таке саме маркування це дієслово має і в російській частині словникового реєстру. У словниках періоду незалежності русизм *пред'являти* як відповідник до російського «предъявляют» скрізь посідає перше місце в синонімічному ряді без жодних маркувань. З питома українських відповідників цій російській лексемі сучасні словники фіксують лише слово *подавати*, у той час як словники початку ХХ ст. – багатий синонімічний ряд суто українських слів: *оказувати*, *показувати*, *подавати*, *ставити*, *виставляти*. Саме словосполучення «предъявляют обвинение» перекладається у сучасних словниках ще й русизмом *висувати обвинувачення* <«выдвигать обвинение». Тобто на сьогодні маємо слабку динаміку витіснення русизмів із сучасного офіційно-ділового мовлення.

1. Гнатюк І. Микола Гладкий про лінгвістичні принципи популяризації наукових знань / І. Гнатюк // Лексикографічний бюлетень. – К., 2005. – Вип. 12. – С. 67–73.
2. Горещкий П. Й. Історія української лексикографії / П. Горещкий. – К.: Вид-во АН УРСР, 1963. – 244 с.
3. Дорошенко М., Словник ділової мови: Термінологія та фразеологія (проект) / М. Дорошенко, М. Станиславський, В. Страшкевич. – Х.: ДВУ, 1930. – 314 с.
4. Зайцева Т. В. 40 років української радянської лексикографії / Т. Зайцева // Дослідження з мовознавства в УРСР за сорок років / І. К. Білодід (відп. ред.). – К.: Вид-во АН УРСР, 1957. – С. 93–121.
5. Інструкція для укладання словників ІУНМ // Вісник Інституту української наукової мови. – Вип. I. – К., 1928. – С. 66–73.
6. Левченко С. П. Термінологічна лексика в російсько-українських словниках / С. П. Левченко // Лексикографічний бюлетень. – К.: Вид-во АН УРСР, 1951. – Вип. I. – С. 45–57.
7. Паламарчук Л. С. Українська радянська лексикографія / Л. С. Паламарчук. – К.: Наук. думка, 1978. – 204 с.
8. Російсько-український діловодний словник/ Влаштував Л. Падалка. – Полтава, 1918. – 106 с.
9. Російсько-український словник правничої мови/ Гол. ред. А. Ю. Кримський. – К.: УАН, 1926.
10. Русанівський В. За чим тужити? / В. Русанівський // Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциду: Док. і матеріали / Упоряд.: Л. Масенко та ін. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська акад.», 2005. – С. 265–268.
11. Сербенська О. Рудименти російського канцеляриту в сучасній українській мові / О. Сербенська // Проблеми утвердження і функціонування державної мови в Україні: *матеріали міжнародної наукової конференції 28–29 листопада 1996 року*. – К.: Вид. дім «КМ Academia», 1998. – С. 43–45.
12. Тименко Л. О. Розвиток лексики офіційно-ділового стилю української мови на початку ХХ ст. (1917–1933 роки): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук. – К., 2007. – 20 с.
13. Українська мова: Енциклопедія. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. – 824 с.: іл.
14. Фразеологія ділової мови / Уложили В. Підмогильний, Є. Плужник. – 2-ге вип. видання. – К.: Видавниче товариство «Час», 1927. – 129 с.
15. Шевельов Ю. Українська мова в першій половині двадцятого ст. (1900–1941): Стан і статус / Ю. Шевельов // Шевельов Ю. Вибрані праці: У 2 кн. Кн. I. Мовознавство / Упоряд. Л. Масенко. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська акад.», 2008. – С. 26–279.

O. Usatiuk

TOWARDS THE HISTORY OF FORMATION OF THE UKRAINIAN OFFICIAL-BUSINESS LANGUAGE DICTIONARIES' SOURCE BASIS AT THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY

Researching the Ukrainian official-business language and law language dictionaries published during the period of the 1917–1933, the author of the article distinguishes some main sources the vocabulary of these dictionaries was formed from. The author traces the changes that occurred to these sources not only during the beginning of the 20th century, but mainly after the 1933, when the policy of the russification conducted by the Soviet Government became stronger.

Keywords: official-business style, official-business language dictionaries, ukrainization, russification, bureaucratise.